

Nr 185.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

dels ock bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen därjämte hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

K. J. Beskow.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Härigenom förordnas, att 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt och rusdrycksförsäljningsmedel skall, efter avdrag av vad på grund av särskilda bestämmelser restituerats av brännvinstillverkningsskattemedlen, till en särskild fond avsättas vad som för varje statsregleringsår överskjuter ett belopp av 18,000,000 kronor.

Skulle för tre på varandra följande statsregleringsår medeltalet av ovan nämnda inkomster understiga 18,000,000 kronor, skall därefter vad som överskjuter detta medeltalsbelopp avsättas till fonden. På enahanda sätt förfares, om därefter vid årligen verkställd uträkning befinnes, att medeltalet av ovan nämnda inkomster under närmast föregående tre statsregleringsår ytterligare nedgått. Vid berörda medeltalsberäkning skall hänsyn icke tagas till inkomst, som influtit under statsregleringsperioden 1 januari—30 juni 1923.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1924.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Beskow, anför:

I 1 § av förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusedrycksmedel, sådan samma paragraf lyder enligt förordningen den 9 juni 1922 (nr 252), stadgas som följer:

»Av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt, maltskatt och rusedrycksförsäljningsmedel ävensom den år 1920 beslutade mertull å arrak och rom skall, efter avdrag av vad på grund av särskilda bestämmelser restituerats av brännvinstillverkningsskatte-, maltskatte- eller tullmedlen, till en särskild fond avsättas vad som för varje statsregleringsår överskjuter ett belopp av 18,800,000 kronor.

Skulle för tre på varandra följande statsregleringsår medeltalet av ovan nämnda inkomster understiga 18,800,000 kronor, skall därefter vad som överskjuter detta medeltalsbelopp avsättas till fonden. På enahanda sätt förfares, om därefter vid årligen verkställd uträkning befinnes, att medeltalet av ovan nämnda inkomster under närmast föregående tre statsregleringsår ytterligare nedgått. Vid berörda medeltalsberäkning skall hänsyn icke tagas till inkomst, som influtit under statsregleringsperioden 1 januari — 30 juni 1923.»

Vid anmälan den 2 januari 1924 av finansplan för budgetåret 1924—1925 uttalade jag, att jag vid beräkning av avsättning till statsverkets fond av rusedrycksmedel förutsatte viss ändring i gällande bestämmelser, i syfte att vad som inflöte i maltskatt hädanefter icke skulle tillföras nämnda fond. Till stöd för en dylik åtgärd anförde jag följande.

Den sistlidet är föreslagna betydande höjningen av maltskatten hade av dåvarande chefen för finansdepartementet angivits åsyfta att erhålla en kompensation för en ifrågasatt sänkning av omsättnings- och utskänkningskatten å spritdrycker, en inkomstpost, som icke enligt gällande föreskrifter tillflyter rusedrycksmedelsfonden. Maltskattens höjning hade bifallits av riksdagen, som tillika beslutat, att ett belopp av 24.3 miljoner kronor, motsvarande vad som väntades under innevarande budgetår tillflyta rus-

drycksmedelsfonden, skulle tagas i anspråk för löpande utgifter. Genom ändringar i maltdryckstillverkningslagstiftningen hade även av förra årets riksdag införts förbud mot tillverkning och försäljning inom riket av maltdrycker, hållande mer än viss lägre procent alkohol; samtidigt hade — visserligen närmast av formella skäl — maltdryckerna avförts från kategorien av de i rusdrycksförsäljningsförordningen avsedda rusdryckerna. Då alldeles oavsett denna ändring det numera ej finnes anledning att hänföra i riket tillverkade och försålda maltdrycker till rusdryckerna, syntes det ej heller vara ur materiell synpunkt riktigt att hänföra maltskatten till rusdrycksmedel. Av dessa och andra skäl, som jag ej då ansåge mig böra närmare utveckla, vore jag av den uppfattningen, att sådan anordning borde träffas, att maltskattemedlen hädanefter ej skulle ingå bland dem, som avsattes till en rusdrycksmedelsfond.

Jag anmälde ock min avsikt att senare framlägga förslag i berörda syfte. Tillika omnämnde jag, att jag därvid skulle få tillfälle föreslå viss annan ändring i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel. Denna ändring skulle innebära, att även den så kallade mertullen å arrak och rom, av generaltullstyrelsen för nästkommande budgetår uppskattad till 800,000 kronor, skulle avföras från de medel, som skulle tillflyta fonden, dock utan att den totala avsättningen till fonden i genomsnitt skulle därigenom minskas. Detta skulle genomföras på det sätt, att förordningen om statsverkets fond av rusdrycksmedel ändrades så, att avsättning skulle ske av vad som överstege 18 miljoner kronor i stället för, såsom nu, av vad som överstege 18.8 miljoner kronor, men att bland de avsatta medlen ej skulle ingå mertull å arrak och rom.

Jag uttalade slutligen, att det möjligen skulle komma att göras gällande, att någon avsättning till rusdrycksmedelsfonden alls ej vore nödvändig eller att fondens behållning för året kunde tagas i anspråk för löpande budgetändamål, samt att, om avsättning underlättes eller behållningen i fonden på angivet sätt användes, en mindre stark beskärning av olika anslag varit möjlig. Ett dylikt förfarande måste emellertid — enligt min mening — givetvis betecknas såsom en nödfallsutväg. Det vore för övrigt icke möjligt att med någon säkerhet förutse den ekonomiska konjunkturen för nästkommande budgetår. Det skulle exempelvis kunna inträffa, att arbetslöshet av större omfattning änyo inträdde, och att staten bleve nödsakad att på nytt träda hjälpande emellan, varför en reserv borde finnas att tillgå. Jag hade fördens skull funnit ett användande för löpande budgetändamål i ena eller andra formen av vad som enligt angivna grunder skulle fonderas nu ur rent budgetär synpunkt icke vara försvarligt.

I statsverkspropositionen hava inkomsterna av brännvinstillverkningsskatt och rusdrycksförsäljningsmedel för budgetåret 1924—1925 upptagits med tillhoppa 29 miljoner kronor. Räntheavkastningen av statsverkets fond av rusdrycksmedel har för samma budgetår i statsverkspropositionen beräknats

till 1.9 miljoner kronor. Denna avkastning skall jämlikt 4 § i förordningen angående nämnda fond läggas till fondens kapital.

I enlighet med det av mig till statsverkspropositionen gjorda uttalandet har Kungl. Maj:t i nämnda proposition föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde komma att föreläggas riksdagen, för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel under rubrik »Utgifter för kapitalökning. V. Statsverkets fond av rusdrycksmedel» såsom förslagsanslag beräkna *dels* enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 11,000,000 kronor, *dels ock* såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 1,900,000 kronor.

Da jag nu gar att för Kungl. Maj:t anmäla fragan om den salunda förēbādade propositionen, torde jag få något närmare beröra de skäl, som jämte förut angivna lämnat stöd för mitt förordande av de ifrågasatta åtgärderne, och därvid till en början erinra om tillkomsten av de bestämmelser, som åsyfta ett statens frigörande från beroendet av från rusdryckshanteringen härflytande medel.

I skrivelse den 25 maj 1909, nr 247, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta på lämpligaste sätt verkställa en allsidig utredning rörande statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande i större eller mindre omfattning från deras ekonomiska beroende av från rusdryckshanteringen härflytande medel samt för riksdagen framlägga resultatet av denna utredning med de förslag, vartill samma utredning möjligen kunde föranleda. Den av riksdagen begärda utredningen anförtroddes åt en kommitté (rusdrycksmedelskommittén), som den 29 december 1911 avgav betänkande och förslag i ämnet. Kommittén hemställde därvid bland annat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att besluta, att till en särskild fond, som skulle ställas under statskontorets förvaltning och över vilkens användning Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt skulle besluta, skulle avsättas den summa, varmed sammanlagda beloppet av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningskatt, maltskatt, punschkatt och brännvinsförsäljningsmedel (efter vissa avdrag) översköte 40,800,000 kronor. Summan av de överskottsmedel, som skulle kunna paräknas för den ifrågavarande fonden, skulle enligt kommitténs beräkningar komma att utgöra minst omkring 2,000,000 kronor årligen. En minoritet inom kommittén ansåg emellertid kommitténs förslag innebära icke ens en början till ett statens frigörande, utan på sin höjd ett försök att hindra fortsatt ökning av statens dittillsvarande beroende av rusdrycksmedlen. För att åtminstone i *någon* omfattning åvägabringa ett statens frigörande i merberörda avseende måste enligt minoritetens mening en lägre maximisiffra för begränsningen ovillkorligen utsättas än den av kommittén föreslagna. Reservanterna ansågo, att maximisiffran för begränsningen borde sättas till 37,000,000 kronor och därjämte ställas i en sådan relation till nykterhetens framsteg bland befolkningen,

att statens genom maximisiffran uttryckta minskade beroende av rusdrycksmedlen bleve en direkt och automatiskt inträffande följd av rusdrycksförbrukningens minskande. I enlighet härmed föreslogo reservanterna, att, om under något år rusdrycksmedlen skulle komma att understiga 37,000,000 kronor, denna mindre summa sedermera skulle bliva det maximibelopp, som staten ägde använda för statsregleringsändamål, tills eventuellt åter en mindre inkomstsumma uppstode, då denna därefter i sin ordning bleve maximibeloppet, och så undan för undan.

Över kommitténs förslag avgåvos utlåtanden av atskilliga myndigheter och korporationer ävensom av den av Kungl. Maj:t den 17 november 1911 tillsatta s. k. nykterhetskommittén.

I likhet med minoriteten inom rusdrycksmedelskommittén ansåg nykterhetskommittén — som föreslagit ett begränsningstal av 39,000,000 kronor — att begränsningssiffran borde ställas i en sådan relation till nykterhetens framsteg bland befolkningen, att statens genom ifragavarande siffra uttryckta minskade beroende av rusdrycksmedlen bleve en direkt och automatiskt inträffande följd av rusdrycksförbrukningens minskande. Det av reservanterna föreslagna sättet för bestämmande av den nedat rörliga begränsningen syntes emellertid enligt nykterhetskommitténs mening under vissa omständigheter kunna medföra alltför häftiga kastningar i budgeten. Om under något år statsinkomsterna av rusdrycksmedlen betydligt nedginge av anledning, som vore främmande för nykterhetsfrågan, såsom t. ex. fallet varit under året 1909, skulle enligt minoritetens förslag en ny begränsningssiffra hava nåtts, vilken emellertid icke behövde vara en följd av nykterhetens framsteg bland befolkningen. För att förebygga inverkan av dylika tillfälliga omständigheter hade nykterhetskommittén ansett, att begränsningssiffran borde minskas allenast för det fall, att medeltalet av statens samtliga inkomster av rusdrycksmedlen under en viss tid understege den gällande begränsningssiffran. Den tid, för vilken ett dylikt medeltal skulle beräknas, syntes lämpligen kunna fastställas till tre år.

Med proposition den 4 april 1913, nr 186, förelades denna fråga riksdagen. Föredragande departementschefen anförde därvid, att han funnit det av nykterhetskommittén förordade förslaget till frågans lösning vara mest ägnat att på samma gång hålla möjligheten öppen för vinnande av det åsyftade målet och bereda nödig trygghet mot störande rubbningar i statens ekonomi. Vid propositionen var fogat förslag till förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel. I skrivelse den 30 maj 1913, nr 168, anmälde riksdagen sina beslut i anledning av berörda proposition, därvid riksdagen ändrat maximisiffran för begränsningen till 41,900,000 kronor. Emot Kungl. Maj:ts förslag, att detta maximibelopp skulle i de fall, då medeltalet av statsinkomsterna av rusdrycksmedlen under närmast föregående tre år understigit samma belopp, sänkas till beloppet av sistberörda medeltal, hade riksdagen icke haft någon erinran att göra. I över-

ensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 18 juli 1913 förordning (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

De i statsekonomiskt avseende kritiska förhållanden, som rätt alltsedan rusdrycksmedelsfondens tillkomst, hava medfört dels att avsättningen till fonden kommit att bliva synnerligen ojämn, dels ock att fondens kapital måst i betydande utsträckning tagas i anspråk för fyllande av statsverkets medelsbehov. I förstnämnda avseendet är att märka, att den nedgång i rusdryckskonsumtionen, som — väsentligen på grund av bristande tillgång på rusdrycker — ägde rum under åren 1917—1919, föranledde, att ingen avsättning till fonden ägde rum även samma år. På grund härav sänktes där-efter begränsningssiffran från 41.9 ända ned till 18.8 miljoner kronor, vilket i sin ordning medförde, att — då konsumtionen efter fredstillståndets inträde åter kraftigt ökades — avsättningen efter år 1919 stigit till belopp, varmed man ingalunda räknat vid fondens tillskapande. Detta förhållande, att fonden tillfördes medel i långt större utsträckning än som från början avsetts, ledde helt naturligt till att för avveckling av kristidens statsfinansiella svårigheter fondens tillgångar tagits i anspråk år efter år. Jämväl för innevarande budgetår har hela den beräknade fondavsättningen av rusdrycksinkomsterna omedelbart tagits i anspråk för statsregleringen.

Samtidigt med att rusdrycksmedelsfonden till betydande del tagits i anspråk för ändamål, som legat vid sidan av dess uppgift, har som följd av de onormala förhållandena tillgripits särskild rusdrycksbeskattning, som i sin nuvarande form av omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker i viss motsats till tidigare utgående spirituosaaccis och spritdrycksaccis även i budgettekniskt avseende ställts utanför fonderingen.

En reglering av rusdrycksbeskattningens förhållande till rusdrycksmedelsfonden vore givetvis ur flera synpunkter önskvärd. Tiden är dock ännu icke inne för ett definitivt ordnande av denna fråga. Förevarande förslag, som bygger på att maltskattemedlen icke vidare hänföras till rusdrycksmedel, föregriper emellertid icke en eventuell framtida reglering av antydd art, då denna givetvis bör avse allenast sistnämnda medel.

Den i statsverkspropositionen beräknade kapitalavsättningen till rusdrycksmedelsfonden är, även om hänsyn toges till förenämnda särskilda beskattning av rusdrycker, relativt taget avsevärt större än som vid fondens tillkomst i allmänhet åsyftats. Jag erinrar sålunda, att det belopp om 2 miljoner kronor, som rusdrycksmedelskommittén beräknade skola komma att årligen tillflyta fonden, av kommittén ansågs såsom icke alltför obetydligt, samt att kommittén föreslagit begränsningssiffran 40.8 miljoner kronor. Såsom förut nämnts stannade 1913 års riksdag för begränsningssiffran 41.9 miljoner kronor. Den inträdda kraftiga sänkningen av begränsningssiffran, vilken såsom antytts icke berott på någon konstant nedgång i rusdryckskonsumtionen på grund av nykterhetens framsteg bland befolkningen, har emel-

lertid haft till följd, att, även om maltskattemedlen ej tillföras rusdrycksmedelsfonden, denna kommer att av de samlade rusdrycksmedelsinkomsterna, inclusive maltskatten, tillföras väsentligt större del än fallet var, då fonden kom till. I riksstaten för år 1915, där ifrågavarande lagstiftning första gången tillämpades, beräknades inkomsterna av brännvinstillverkningsskatt, punschskatt, maltskatt och brännvinsförsäljningsmedel till sammanlagt 45.1 miljoner kronor, och för kapitalavsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel upptogs ett belopp av 3.2 miljoner kronor, utgörande 7.1 procent av nämnda rusdrycksmedelsinkomster. En motsvarande beräkning för det framlagda budgetförslaget ger till resultat, att kapitalavsättningen till fonden — bortsett från räntetillskottet — uppgår till 12.7 procent av sammanlagda beloppet av följande inkomsttitlar, nämligen: brännvinstillverkningsskatt, mertull å arrak och rom, maltskatt och rusdrycksförsäljningsmedel ävensom omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker. I det sålunda anförda har jag funnit ytterligare ett stöd för min uppfattning, att sådan anordning nu bör träffas, att maltskattemedlen hädanefter ej skola ingå bland dem, som avsätts till en rusdrycksmedelsfond.

Jag övergår härefter till den särskilda frågan om undantagande av mertullen å arrak och rom från avsättning till rusdrycksmedelsfonden.

Genom proposition den 27 februari 1920, nr 136, förelade Kungl. Maj:t riksdagen ett förslag till förändring av den gamla punschbeskattningen, vilket förslag avsåg att undanröja de olägenheter, som visat sig vara förenade med stämpelbelägningsförfarandet. Riksdagen meddelade emellertid i skrivelse den 17 juni 1920, nr 320, att riksdagen icke kunnat godkänna propositionen utan i stället — med avskaffande av stämpelbeskattningen för punsch — beslutat viss höjning av tullen för arrak och rom. Kungörelse i ämnet, innefattande de beslutade tullförhöjningarna, utfärdades den 17 december 1920 (nr 836).

Då riksdagen enligt berörda skrivelse emellertid tänkt sig, att någon anordning borde kunna träffas, genom vilken den uppkommande merinkomsten av tull å arrak och rom skulle kunna tillföras rusdrycksmedelsfonden, framlade Kungl. Maj:t i proposition den 4 februari 1921, nr 59, för riksdagen förslag till sådan ändring i förordningen angående nämnda fond, att ordet »punschskatt» uteslöts och till övriga för avsättning till fonden bestämda rusdrycksmedel fogades den år 1920 beslutade mertull å arrak och rom (efter avdrag av vad på grund av särskilda bestämmelser restituerats av tullmedlen). Förslaget vann riksdagens bifall.

Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser tillföres rusdrycksmedelsfonden mertullen å arrak och rom på det sätt, att generaltullstyrelsen för varje månad till statskontoret lämnar uppgift å det belopp, som under den nästföregående månaden influiter i mertull å arrak och rom enligt berörda kungörelse, efter avdrag av under samma månad beviljade restitutioner av dylik mertull. Statskontoret låter sedan i sina räkenskaper

från vederbörligt i riksstaten under rubrik »Utgifter för kapitalökning» uppfört anslag till statsverkets fond av rusdrycksmedel överföra de belopp, som enligt de av generaltullstyrelsen sålunda lämnade uppgifterna tillkomma fonden.

Enligt uppgift från generaltullstyrelsens revisionsbyrås statistiska avdelning har mertull å arrak och rom influtit med 1,249,668 kronor 59 öre år 1921, 1,082,411 kronor 33 öre år 1922 och 968,927 kronor 68 öre år 1923. För budgetåret 1924—1925 beräknar generaltullstyrelsen, såsom förut nämnts, ett belopp av 800,000 kronor.

Den särskilda redovisningen av mertullen å arrak och rom har, enligt vad jag inhämtat, förorsakat tullverket ett ganska avsevärt arbete, som om möjligt bör undvikas. Vid sådant förhållande och då mertullen äger ringa betydelse för rusdrycksmedelsfonden har jag ansett, att densamma bör undan tagas från avsättning till fonden, samt att i stället fonden bör beredas ersättning genom sänkning av begränsningssiffran med det ungefärliga belopp, varmed mertullen kan beräknas för framtiden inflyta.

Jag har nu låtit inom finansdepartementet upprätta förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel. Detta förslag innebär, att ur paragrafens första stycke skola utgå de bestämmelser, som reglera avsättning till fonden av maltskatt ävensom av mertull å arrak och rom, samt att den nya begränsningssiffran 18,000,000 kronor införes. Förordningen torde böra träda i kraft den 1 juli 1924.

Någon anledning att nu frångå de i statsverkspropositionen gjorda beräkningarna av ifrågavarande rusdrycksmedelstitlar eller av ränteavkastningen å fonden föreligger ej. De under rubriken »Utgifter för kapitalökning. V. Statsverkets fond av rusdrycksmedel» i budgetförslaget beräknade anslagen för avsättning till fonden böra förty äskas med angivna belopp.

Sedan föredragande departementschefen härefter uppläst berörda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, hemställer departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att

ej mindre antaga nämnda förslag;

än även för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1924—1925 såsom förslagsanslag anvisa

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av kronor 11,000,000,

dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av kronor 1,900,000.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 185.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Robert Borgström.